

TÜRKİYE - YUNANİSTAN İLİŞKİLERİNDE TEMEL SORUNLAR

Salim GÖKÇEN*

"Türkiye - Yunanistan ilişkileri, çeşitli şartların oluşturduğu ve zorla evlendirilen bir çiftin evlilik öyküsüne benzemektedir. Bu evlilik, aynı emi paylaşmak zorunda kalan iki kişi arasında gerçekleşir. Bir zorunluluk sonucu başlar; güçlü olan evliliği arzular ve gerçekleştirir, diğeri ise yaşamını sürdürebilmek için çaresiz, duruma kalkanmak zorunda kalır... Önce bir sıkılganlık ve yabancılık, sonra beraber yaşamının getirdiği alışkanlıklar... Bazen sevgi, bazen de kızgınlık... Paylaşılan üzüntüler ve mutluluklar... Zamanla huyların, zevklerin, davranışların birbirine benzemesi... Evlilik böyle sürüp giderken başlayan, kötü niyetli komşuların, uzak akrabaların dedikoduları ve kıskartmaları... Önce tartışmalar, sonra kavgalar... Nihayet, uzun süren bu birliktelik jeci bir kavga sonucu boşanmayla sona erer. Ayrılan eşler, başka evler bulamadıkları için yine zorunlu olarak iki komşu evede, birbirlerinden nefret ederek yaşamlarını sürdürürler. Ancak akılları hep birbirlerindedir. Zaman zaman balkonda, bahçede, pencerede ve kapının önünde karşılaşlıklarında ikisi de sert, kırcı ve huysuz bir tavır sergilerler. Başkalarına birbirlerini şikâyet ederler, çekştirirler. Bazen karşılaştıklarında ikisi de birbirini görmezlikten gelir, evde perde arkasından birbirlerinin yaptıklarını gizlice seyrederek; gelen misafirin kim olduğu merak edilip araştırılır. Nefret duyguları yerini zamanla merak ve özleme bırakmış ve karşılaştıklarında yavaş yavaş günaydınlar, merhabalar ve gülümsemeler başlamıştır. Birbirlerinin hastahklarına üzülür, endişe ederler. Geçmiş olsun ziyaretleri, sıvacık, dumani tüten, nefis kokulu çorbalar gelir, boşalan çorba kasekleri ise doldurularak geri götürülür. Bir tütsü, bir büyü sormayın gitsin..."¹

GİRİŞ

Aynı coğrafi bölgede yüzyıllardır beraber yaşayan ve iki ayrı toplum olan Türk ve Yunanistan halkı, bugün hâlâ bu komşuluğun ve beraberliğin gereği olan yakınlaşmayı bir türlü gerçekleştirebilmiş değillerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan bu yana - dün olduğu gibi bugünde çözüm bekleyen - Türkiye -Yunanistan ilişkilerindeki meslecler, bugün üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Araştırma Görevlisi

¹ Hakkı Akalın, *Ege'de Bahar / Gül mü Diken mi!*, Ümir Yay. Ank.2000, s.7-8.

İki toplumun milli devlet kimliğini kazanması, birbirlerine karşı verdiği mücadele sonunda gerçekleşmiştir. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin biçimlenmesinde bu mücadele çok önemli bir yer tutmaktadır. Yunanistan'ın kuruluş politikasına göz atıldığında; Odesa'da faaliyete geçiş, Etnik-i Eteryay Cemiyeti'nin hedefleri, faaliyet programı, 1896 yılında yayınlanan bildiri ve buna benzer sloganlar, bugün bile Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı yayımcı (irredentist) politikasının değişmez temel taşları olarak önemini devam ettirmiş ve ettirmektedir.

Tarihsel süreç içinde iki ülke arasındaki ilişkiler araştırıldığında Batı'nın Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin belirlenmesinde dış etken olarak önemli bir rol oynadığı ortaya çıkar. 1683'ten sonra Osmanlı Devleti'nin karşısına çıkan "*Şark Meselesi*"²nin arkasında Batı'nın güçlü devletleri olan İngiltere, Fransa ve Rusya bulunmaktaydı. Yunanistan da, 1830 yılında Avrupa'nın büyük devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı yürüttüğü politikanın bir ürünü olarak doğdu³. Yunanistan bu devletler tarafından korunurken, dış politikasında da bunlara bağımlı duruma geldi⁴.

1830-1923 yılları arasındaki dönemde; Doğu Roma İmparatorluğu'nun canlanması olarak kabul edilen "*Megali İdea*" ülküsü, temelde Yunanistan'ın yayımcı politikasından başka bir şey değildir. Bu düşünceyle, Osmanlı Devleti içinde kalan toprakların kurtarılıp, Yunanistan Krallığı'na kazandırılması amaçlanmaktaydı⁵. Kısaca Megali İdea denilen "*Büyük Düşünce*"nin temelinde; Elcizm'in iki merkezi olduğu, Yunanistan Krallığı'nın Atina'yı, tüm Yunanlılar'ın ise İstanbul'u merkez olarak görmeleri yatmaktaydı. Bu irredentist politikanın en iyi örneğini sonraları Eleutherios Venizelos vermiştir. Venizelos, Adalar Denizi'ni bir "*Yunan Denizi*"ne benzetmekte ve Yunanistan'da iki kıtaya uzanan, beş denize açılan bir ülke olarak hayal etmekteydi⁶.

Bununla birlikte Yunanistan'ın siyasal ve ekonomik yapısından kaynaklanan iç etkenler de karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi din faktörüdür. Yunanistan, Rum-Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır. Bunun kökenleri ise 1054 yıllarına kadar uzanır. Bu kilise; hem Katolik, hem de İslam karşıtı bir tutum içindedir⁷. İkincisi siyasal yapıdaki bölünmüşlüktür. Yunanistan'daki iktidar mücadelesi, iç savaşa kadar olan sürede Cumhuriyetçiler ve Kralcılar, iç savaştan sonra Komünistler ve Antikomünistler arasında geçmiştir⁸. Üçüncü önemli etken ise, askerlerin 1919 yılından sonra sürekli olarak siyasal

² Ali Sankoyuncu, "*Şark Meselesi ve Tarihsel Gelişimi*", *Askeri Tarih Bülteni* ATASE Yay. S:36, (Şubat 1994), s.1. Yuluğ Tekin Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, Ank.1986, s.9. Arslan Topçubaşı, *Batı ve Şark Meselesi*, Ank.1995, s.17-108. Bayram Kodaman, *Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası*, İst.1983, s.7.

³ Yusuf Sarmay – Tahir Sünbül, *Emperyalizm ve Büyük Hayal*, Günce Yay. Ank.1999, s.21.

⁴ Şükrü Sina Gürel, *Türk – Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yay. Ank.1993, s.14.

⁵ Riflu Salim Burçak, "*150 Yıllık Türk-Yunan İlişkileri'nin Düşündürdükleri*", *Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer'e Armağan*, A.Ü. SBF Yay. Ank.1981, s.47-63.

⁶ Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, (çev. İ fakki Devrim), Kaynak Yay. İst.1974, s.9.

⁷ Geniş bilgi için bkz. M. Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Yay. İst.1996.

⁸ M. Murat Hatipoğlu, *Türk – Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Ank.88, s.15-68.

iktidarı ele geçirme girişimleridir⁹. Bu darbe girişimleri 1970 yılına kadar Yunanistan'ı siyasal istikrarsızlığa itmiştir. Dördüncü önemli etken, zor ekonomik koşullara sahip olmasıdır. Tüm ülke topraklarının ¼'ünde tarım yapılırken, bu dönemde Yunanistan'ın gıda gereksinimlerinin %50'si ithal edilmektedir¹⁰.

LOZAN GÖRÜŞMELERİ'NDE MESELELER

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin şekillenmesinde Lozan Barış Konferansı ve burada alınan kararlar önemli bir yer tutmaktadır. İlk bakışta, barış görüşmelerini müteakiben iyimser bir tablonun ortaya çıktığı görüle de; bu iyimser havanın yerini zamanla karamsarlığın ve münakaşaların alacağı görülecektir.

Lozan Barış Konferansı 20 Kasım 1922'de başlamış¹¹, kesin bir sonuç alınamadan Şubat 1923'te dağılmıştır¹². Bu süre içindeki oturumlara "*Birinci Dönem Görüşmeler*" adı verilmektedir. Birinci dönem görüşmeler sırasında, 30 Ocak 1923'te "*Türk ve Rum Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol*"¹³ ile "*Sivil Tutukluların Geri Verilmesi ve Savaş Esirlerinin Mübadelesi'ne İlişkin Türk-Yunan Antlaşması*" imzalanmıştır¹⁴.

Lozan Barış Görüşmeleri 23 Nisan 1923 tarihinde yeniden başlamış, 24 Temmuz 1923'te Barış Antlaşması ve Ekleri imzalanarak son bulmuştur¹⁵.

Görüşmeler sırasında bugün dahi önemli bir anlaşmazlık konusunu oluşturan "*adaların silahtan arındırılması*" ve statüsü de karara bağlanmıştır. Lozan Barış Antlaşması'nı hazırlamak üzere 20 Kasım 1922 tarihinde görüşmeler başladığı sırada, Adalar üzerindeki egemenlik dağılımı aynen savaş öncesi dağılımını muhafaza ediyordu; yani Türkiye, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları'na sahip bulunuyordu; Oniki Ada, İtalyan hakimiyeti altında idi; ve nihayet, Batı Anadolu açıklarındaki başta Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya'dan oluşan Doğu Akdeniz Adaları olmak üzere diğer adalara, askerden arındırılmış olmak şartıyla Yunanistan hakim bulunuyordu¹⁶.

Lozan Barış Antlaşması'nda, adaların devletler arasındaki taksimi – yani adaların hangi devlete ait olacağı – konusunda iki temel madde bulunduğu görülmektedir. Bunlardan ilki antlaşmanın 12. maddesi, diğeri ise 15. maddesidir.

Antlaşmanın 12. maddesinde özetle: "*İmroz Adası ile Bozcaada ve Tavşan Adaları dışında Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya*

⁹ Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu*, Ank.1987, s.236-290.

¹⁰ Hasan Berke Dilan, *Türkiye'nin Dış Politikası (1923-1939)*, Alfa Yay. İst.1998, s. 18.

¹¹ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları ve Bağlıları*, c.I, TTK, Ank.1989, s.69.

¹² Soysal, *a.g.e.*,s.69.

¹³ Soysal, *a.g.e.*,s.177-183.

¹⁴ Soysal, *a.g.e.*, s.184-186.

¹⁵ Soysal, *a.g.e.*, s.69.

¹⁶ M. Aydoğan Özman, "*Lozan Antlaşmaları'nda Ege Adalarının Hukuki Statüsü*", A.Ü. SBF Dergisi, c.63, (Temmuz-Aralık, 1988), No:3-4, s.199.

Adaları üzerinde Yunan egemenliği konusunda 17-30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın 5. ve 14 Kasım 1913 tarihli Alina Antlaşması'nın 15. maddeleri hükümleri uyarınca alınan karar, bu Antlaşmanın (yani Lozan Antlaşması'nın), İtalya'nın egemenliği altına konulan ve 15. maddede belirtilen adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere doğrulanmıştır" hükmü yer almaktadır¹⁷. 15. maddede ise; "*Türkiye, aşağıdaki sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından ve sıfatlarından İtalya yararına vazgeçer"* denilmekte ve daha sonra bu adalar ismen tek tek sayılmaktadır¹⁸.

Yine Lozan Barış Antlaşması'nın 13. maddesi; Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları'nın kısmen askerden arındırılmış bir statü altına konulmalarını öngörmektedir. Lozan'da Boğazlar'ın statüsü konusunda yapılan Boğazlar Sözleşmesi'nde de, 4. ve 6. maddeler, adaların durumu ile ilgilidir. 4. maddede; Limni, Semadirek, İmroz (Gökçecada), Bozcaada ve Tavşanı Adaları'nın askerden arındırılacağı hükmüne bağlandıktan sonra; 6. maddede; "*bu adalar tam askerden arındırılmış bir statü altına konulmaktadır"* denilmektedir¹⁹.

Lozan Barış Görüşmeleri sırasında, ikinci dönem sonunda çözümlenen bir diğer konu ise Yunan Ordusu'nun işgal sırasında Anadolu'da yaptığı yıkıntı ve zarara karşılık Türk Heyeti tarafından istenen tazminat konusudur. Görüşmeler sonunda Yunanistan, Türkiye'ye tazminat karşılığı Karaağaç'ı bırakmıştır²⁰.

Bu dönem içindeki en önemli anlaşmazlık, 30 Ocak 1923'te imzalanan ve "*Mübadele Sözleşmesi*" olarak adlandırılan sözleşmenin uygulanmasında ortaya çıkmıştır. Lozan'da imzalanan Mübadele Sözleşmesi'ne göre, Türk topraklarında yerleşmiş Rum-Ortodoks olan Türk uyruklular ile Yunanistan topraklarında yerleşmiş Türk-Müslüman olan Yunanistan uyrukluların 1 Mayıs 1923'te başlanmak üzere "*Zorunlu Mübadelesi*" kararlaştırılmıştır²¹.

Bu arada, iki ülke arasında zorunlu mübadeleye kimlerin tabi olacağı konusunda da bir anlaşmazlık çıktı. Bunun üzerine, söz konusu topraklarda yaşayan insanlara "*Yerleşik*" anlamına gelen Fransızca "*Etabli*" deyiminin kullanılması, kriter olarak kabul edildi. Mübadele Sözleşmesi'nde bu konuya açıklık getirilerek şu şekilde ifadelendirilmiştir:

*"30 Ekim 1918 tarihi yani, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan önce yerleşmiş bulunan tüm Rumlar, "Yerleşik-Etabli" sayılacaklar ve nüfus mübadelesi kapsamında tutulacaklardır. Buna karşılık, 1913 Bükreş Antlaşması ile belirlenen sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş bulunan Müslümanlar Batı Trakya'da yerleşik sayılacak ve mübadele kapsamı dışında bırakılacaklardır"*²².

¹⁷ Özman, *a.g.m.*, s.201.

¹⁸ Özman, *a.g.m.*, s.200. Bu adalar 10 Şubat 1947 tarihinde müttefik devletlerle İtalya arasında imzalanan Paris Barış Antlaşması'nın 14. Maddesi uyarınca "*askerden arındırılmış olarak ve böyle kalmak şartıyla*" İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Ali Kurumalmaz, *Ege'de Temel Sorun / Egemenliği Tartışmalı Adalar*, TTK, Ank.1998, s.8.

¹⁹ Özman, *a.g.m.*, s.204.

²⁰ Soysal, *a.g.c.*, s.208-209.

²¹ Soysal, *a.g.c.*, s.180.

²² Soysal, *a.g.c.*, s.180.

Yunanistan, zorunlu mübadele sonucunda büyük bir göç dalgasıyla karşılaşacağını anlayınca bunu engellemeye çalışacak ve "*Etabli Anlaşmazlığı*", çözümlenmek üzere Milleler Cemiyeti'ne götürülecektir. Konu, daha sonra Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilmiş, 1925 yılı Şubat ayında Adalet Divanı, *Etabli* sorununa çözüm getiremeyeceğini açıklamıştır²³.

Yunanistan, mübadele sonucu ortaya çıkan göçü engelleme girişimi olarak bu kez, Batı Trakya'da yaşayan Türkler'e ait malları ellerinden alarak göç eden Rumlar'a vermeye başlamış, bu durum iki ülke arasında yeni bir gerginliğe yol açmıştır²⁴.

Yunanistan'ın çıkardığı üçüncü anlaşmazlık Fener-Ortodoks Patrikliği ile yaşandı. Fener-Ortodoks Kilisesi tüm Rumların ruhani liderliğini yapıyordu. Lozan Barış Görüşmeleri sırasında Türk Heyeti bu konuyu gündeme getirerek; Fener Patrikliği'nin İstanbul'dan çıkartılmasını istedi. Ancak, Müttefikler buna karşı çıktılar ve bu konu üzerinde sert tartışmalar yapıldı²⁵.

Yunanistan 1830'da bağımsız bir devlet olmasından sonra Fener Patrikliği, sürekli Türkler aleyhinde faaliyetlerde bulunmuş, "*Devlet İçinde Devlet*" rolünü oynamaya başlamıştı. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Fener-Ortodoks Kilisesi bu tahrik ve eylemlerini daha da artırmıştı²⁶. Sonuç olarak görüşmelerde Fener Ortodoks Patrikliği'ne siyaset yapmama şartı getirilmiştir²⁷.

Görüşmelerde, Kıbrıs da söz konusu olmuş ve Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile Kıbrıs Adası'nın İngiltere tarafından ilhaki kabul edilmiştir: "*Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5/Teşrinisani/1914'te ilân olunan ilhâkını tanıdığını beyân eder*"²⁸ hükmü antlaşma maddeleri arasında yer bulmuştur.

Lozan Barış Görüşmelerinde Türkiye ile Yunanistan arasındaki meseleler bu şekilde giderilmeye çalışılmış ancak, gerek bu görüşmeler sırasındaki uyuşmazlıklar, gerekse daha sonraki dönemde iki ülke arasındaki meselelerin çeşitlenmesi, gün yüzüne

²³ Gürel, a.g.e., s.37.

²⁴ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*, SBF Yay. Ank.1974, s.66-67.

²⁵ Şahin, a.g.e., s.262-268. Patrikhane konusunda Mustafa Kemal Paşa, 20 Ocak 1923'te *Le Journal* Gazetesi muhabiri *Paul Heriot*'a verdiği beyanatta şöyle demektedir: "*Bir fesad ve hıyanet ocağı olan ve memleketimize nişak tohumları eken, uyuşmazlıklar yaratan, Hıristiyan hemşehrilerimizin huzur ve refahı için de uğursuzluğa ve felâkete sebep olan Rum Patrikhanesi'ni artık topraklarımız üzerinde bırakamayız. Bu tehlikeli teşkilâtı memleketimizde muhafazaya birzi mecbur etmek için ne gibi vesile ve sebepler gösterilebilir?*" Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yay. İst.1996, s.130-131.

²⁶ Coşkun Üçok, "*Osmanlı İmparatorluğu ve Rum-Ortodoks Kilisesi*", *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri*, ATASE Yay. Ank.1986.

²⁷ Gönlübol-Sar, a.g.c., s.68.

²⁸ Onaylanmayan Sevgi Antlaşması'nın 115. maddesine de aynı hüküm konulmuştu. Bkz. Şükrü Torun, *Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu*, Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezi (Ayrı Basım), İst.1956, s.51.

daha belirgin bir şekilde çıkmaya başlayınca ilişkilerin seyri de bu doğrultuda gelişmeye devam etmiştir.

İLİŞKİLERDE YUMUŞAMA SÜRECİ

1925 yılında Türkiye-Yunanistan ilişkileri biraz normale dönmeye başladı. 1 Aralık 1926'da iki ülke arasında mübadele ile ilgili sorunları çözmek amacıyla "*Ahali Mübadelesi*" adıyla bilinen bir anlaşma imzalandı²⁹.

Bu arada Lozan'daki kararlar gereği uygulanmaya başlanan mübadele, göç dalgası şekline dönüşünce Yunanistan'ın demografik yapısı bozuldu. Atina'nun nüfusu 1920-1928 arasında iki katına ulaştı. Bu göçler Yunanistan'da konut ve işsizlik problemini ortaya çıkardı ve ülkeyi çöküntünün eşiğine getirdi. Bu gelişmelerle birlikte Yunanistan'daki siyasi hayat da mübadeleden yeterince etkilendi. 1922-1928 yılları arasında Yunanistan "*Darbeler Ülkesi*" haline geldi³⁰.

1930 yılında ilişkilerdeki yakınlaşmanın başlamasında, Bulgaristan'ın Balkanlardaki tutumu da etkili olmuştur³¹. Bu dönemde Bulgaristan'ın Balkanlarda revizyonist tutum içerisine girmesi ve Yunanistan'a karşı Makedonya ve Batı Trakya meselesini gündeme getirmesi, Yunanistan'ı Türkiye'ye yaklaştırmıştır. Bu gelişmelerle birlikte ilk yakınlaşma Eleutherios Venizelos'un başbakan olarak Ekim 1930'da Türkiye'ye gelmesiyle gerçekleşmiştir.

Venizelos'un Türkiye'ye gelmesinden önce 10 Haziran 1930'da Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele sorununa çözüm getiren bir sözleşme imzalanmış³². Bu sözleşmeye göre; "*Doğum tarihi ve yeri neresi olursa olsun*" Rumlar ve Türkler, Etabli deyiminin kapsamı içine alınmış, ayrıca iki ülkenin azınlıklarına ait mallar konusunda da düzenleme yapılarak, bu konuda süregelen anlaşmazlığa son verilmiştir.

Venizelos'un 30 Ekim 1930 tarihinde yapmış olduğu ziyaret sırasında bu defa Ankara'da iki devlet arasında "*Dostluk, Tarafsızlık, Uçlaştırma ve Hakemlik Antlaşması*" imzalandı³³. Bu antlaşmaya "*Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Protokolü*" de eklenmiş³⁴ ve "*Oturma, Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi*" adıyla bir anlaşma daha imzalanmıştır³⁵. Bu imzalanan anlaşma "*Ankara Antlaşması*" olarak anılmaktadır.

²⁹ **Düster**, Tertip:III, c.8, s.129-142. Bu anlaşmanın uygulanmasında da iki ülke arasında bazı problemler çıkmıştır.

³⁰ Yunanistan'da darbeler, Eleutherios Venizelos'un başbakan olmasına kadar sürmüştür. Geniş bilgi için bkz. Dilan, a.g.e., s.23.

³¹ Dilan, a.g.e., s.23.

³² **Düster**, Tertip:III, c.11, s.707-717.

³³ **Düster**, Tertip:III, c.12, s.73.

³⁴ **Düster**, Tertip:III, c.12, s.73.

³⁵ **Düster**, Tertip:III, c.12, s.114.

1930 yılında Türkiye ile Yunanistan devletleri arasında yakınlaşmanın ortaya çıkması Balkan Entente'nin kurulmasına yol açacaktır³⁶. İlk Balkan Konferansı, 4 Ekim 1930 tarihinde Atina'da, ikincisi bir yıl sonra Ekim 1931'de İstanbul'da toplanacaktır.

1930 Antlaşması, Kıbrıs uyuşmazlığına gelinceye kadar iki devlet arasındaki münasebetlerde yeni bir safha açmıştır.

İKİ ÜLKE İLİŞKİLERİNDEKİ SORUNLARA GENEL BİR BAKIŞ

Türkiye ile Yunanistan'ı hem birbirine yaklaştıran hem de tarih boyunca iki düşman komşu haline getiren temel meseleleri tekrar gözden geçirdiğimizde aşağıdaki değerlendirmeleri yapmamız mümkün olmaktadır.

1947 Paris Antlaşması ile Oniki Ada'yı³⁷ elde eden sonra da 1950'lerin ilk yarısından başlayarak Kıbrıs üzerinde oyunlar oynamaya başlayan Yunanistan, artık Lozan dengesini zorlamaya başlamıştır. Bugün Adalar Denizi'nde çeşitlenen ve Kıbrıs'ta nitelik değiştiren sorunların özünde; Yunanistan'ın bu politikasını uygularken, kendisinin ve Türkiye'nin "*Batı bağlantısı*"nı bu politika doğrultusunda kullanmayı da ihmal etmediği görülmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın bu politikasına tepkisini koyarken, her zaman "*Batı bağlantısı*" çerçevesinde hareket etme gereğini duymuş, bu çerçevenin kısıtlamaları içerisinde hareket etmek zorunda kalmıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı bunun bir istisnâsını teşkil etmiştir³⁸. Yunanistan ile olan ilişkilerimiz, Türkiye'nin batılı devletlerle olan hemen bütün ilişkilerine yansımış, bağlantılı sonuçlar vermiştir. Avrupa ile bütünleşmemizden savunma ilişkilerimize kadar Batı ile olan bütün ilişkilerimiz, Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı izlemiş olduğu politikadan bağımsız kalmamıştır³⁹.

Yunanistan'ın bir ideoloji gibi sahiplendiği ve benimsediği, doğrudan Türkiye'yi hedef alan Megali İdea görüşü, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Yunanlılar arasında Megali İdea'yı sürekli canlı ve güncel tutan papazlar ve kilise olmuştur. Öyle ki Kilise, Yunanistan'da Türkiye'ye karşı yayımlıcılığın adeta üssü konumundadır. 1977'de ölen İstanbul'daki Fener Rum Patriği Athenagoras'un yerine getirilmesi için önerilen fakat haklı olarak Türk Hükümeti'nin vetosuna maruz kalan Amerika'daki Rumlar'ın Başpiskoposu Yakovas; "*Uluslararası Yunan Forumu*" isimli dergiye Kasım 1979'da verdiği demeçte şunları söylemiştir⁴⁰:

³⁶ *Düştur*, Tertip:III, c.15, s.185.

³⁷ Adalar Denizi'nin statüsü için bkz. Ali Kurumahmut, *Ege'de Temel Sorun / Egemenliği Tartışmalı Adalar*, TTK, Ank.1998. Hüseyin Pazarıcı, "*Ege Adaları'nın Hukuksal Statüsü*", A.Ü. SBF Dergisi, c.63, (Temmuz-Aralık, 1988), No:3-4, s.151-162. Özman, *a.g.m.*, s.197-207.

³⁸ İskret Alasya, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Ank.1987, s.46-56.

³⁹ Şükrü Sina Gürel, "*Tarihsel Boyutuyla Türk-Yunan İlişkileri*", *Tarihi Gelişimleri İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu*, (Ankara, 8-9 Mart 1990 Bildirileri), TTK, Ank.1995, s.129.

⁴⁰ *Milliyet*, (06.11.1979).

"... II. Dünya Savaşı sonrası politikacıların reel siyasetine ben inanmıyorum. Ben hayal kurmadan ve kurduğum hayallerin bir gün gerçekleşmesine inanmadan yaşayamam. Bir Hıristiyan olarak Tanrı'ya inanırım. Tanrı ise Ege'deki adaları 500 yıl yabancıların elinde kaldıktan sonra yeniden Yunanlılar'a vermiştir. Onun için sizin sözünüze Bizans hayalinden niye naz geçeyim? Ben Türkler'i sevmem, Türkler'de beni..."

İstanbul ve Anadolu'nun Türkler'e ait olmadığına inanıyorum. Politikacılara değil Tanrı'nın reel siyasetine inanıyorum. Tanrı ise, bir zamanlar Yunan olan bu toprakların yeniden Yunan olmasını istemektedir".

Yunanistan'da kiliselerde olduğu gibi okullarda da işlenen baş konu Megali İda ve Türk düşmanlığıdır. 1978-1979 öğretim yılında ilkokul son sınıf Okuma Kitabı'nın 46. sayfasında, "1821 Yunan İhtilali" başlıklı ders ünitesinde, Yunanlılar'ın Türkler'e karşı silaha sarıldıkları anlatılıyor ve sonunda şunlar ifade ediliyor: "Ya hürriyet ya ölüm! Mora'da ve Yeryüzünde tek Türk kalmayuncaya kadar savaş!"⁴¹.

İlkokul 5. Sınıf için hazırlanan "Sınıf Okuma Kitabı"nın 51. sayfasında "Mesaplaşmak" başlıklı ders ünitesinde İstanbul ile ilgili olarak şunlar yer almaktadır:

"...Her minarede çanlar çalacak ve camilerde milli ayinlerimizin Hıristiyan sedaları duyulacak... ve ardından bizim şöbretimizi taçlandırarak altın kapı (Patrik Grigoryus'un önünde idam edildiği Patrikhane'nin orta kapısı) yeniden açılacak. Ve yeniden bize ait olan zenginliklere, şöbrete, kutsal varlıklarımıza ve mallarımıza kavuşacağız. Konstantin'in kılıcını, Venedik'teki vaftiz kazanlarını ve saati yeniden alacağız. Bizim Polimiz (İstanbul), dünyanın incisi olacak. Venedikliler'in ve Türkler'in ayaklarını basmadan önce olduğu gibi..."⁴².

Bu ve buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür ancak, görüldüğü gibi, Yunanistan'da okullar ve kilise Türk düşmanlığını canlı tutmaya çalışmakta, Anadolu toprakları, Yunanistan çocuklarına, geleceğin politikacılarına, "gaspedilmiş topraklar" olarak gösterilmektedir. Türkiye'nin; Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesi ışığında izlediği dış politika bilinmektedir. Türkiye'nin hiçbir ülkenin toprağında ve yaşam sahasında gözü yoktur. Buna rağmen Yunanistan dünyaya tamamen hayalden oluşan iddialarını anlatmakta, Türkiye'nin topraklarında gözü olduğunu iddia ederek Türkiye'ye karşı silahlanmakta, hatta Türkiye ile aynı ittifak içinde bulunduğu NATO ve ABD yardımlarını bile bu esasa göre dengelemeye çalışmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar, özellikle Adalar Denizi'nde yoğunlaşmaktadır. Ancak tarih içerisinde iki ülke arasındaki meseleler öylesine çeşitlilik kazanmıştır ki, çok küçük hadiseler bile iki ülkenin silahlı kuvvetlerini teyakkuz haline getirir olmuştur. Türkiye ve Yunanistan'ı oldukça meşgul eden bu meseleler, geniş bir yelpazeye yayılmakta ve zaman içerisinde iki ülkenin kültür politikalarını bile etkileyen bir çeşitlilik kazanmaktadır.

⁴¹ Günaydın, (23.10.1979).

⁴² Günaydın, (24.10.1979).

a) Adalar Denizi'nde Yaşanan Problem

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Adalar Denizi Meselesi, 1821 Yunan İsyanı'ndan bu yana varolan ve 1948'de canlanan Kıbrıs buhranı ile tekrar ortaya çıkan bir meseledir⁴³.

Bu konuda Yunanistan'ın büyük sorumluluk taşıdığını söylemek hiç de yanlış olmaz. Çünkü Yunanistan sürekli Adalar Denizi'ndeki egemenlik haklarını genişletmek için bazı siyasi manevralar yapmaktan geri kalmamaktadır. 1930'larda hava sahasını Türkiye'ye duyurmadan bir iç düzenlemeyle genişletmiş bulunduğunu iddia etmekte⁴⁴, şimdi de karasularını 12 mil çıkarma hakkı bulunduğunu öne sürebilmektedir. Ayrıca 1960'lardan bu yana, Adalar Denizi'nin doğu kısmındaki adaların, uluslararası düzenlemelerle saptanmış bulunan silahsızlandırılmış statüsünü de fiilen bozmuş bulunan Yunanistan, bu durumu hukukileştirmek istemektedir. Yunanistan'ın bu tutumu, Adalar Denizi ile ilgili diğer konulara da aksetmektedir. Bu, sözde "*egemenlik hakları*"nı⁴⁵ Türkiye ile konuşmak eğiliminde olmadığını bildiren Yunanistan, yalnızca Adalar Denizi Kıta Sahaneliği⁴⁶ konusunu - o da "*adaların, karalardan bağımsız kıta sahanlıkları olduğunu*" kabul ettürerek - müzakere edilebileceğini ilan etmektedir. Ayrıca kara sularından büyük bir hava sahası iddiası, Türkiye ile Yunanistan arasında Adalar Denizi'ndeki sivil ve askeri hava sahası kullanımı⁴⁷ konularına da yansımaktadır.

Lozan Barış Antlaşması ile Adalar Denizi'nde kurulan karasuları dengesi, Yunanistan'ın 17 Eylül 1936 tarih ve 230 sayılı kanunu ile bozulmuştur. Bu kanun ile Yunanistan karasularının genişliğini 3 mil den 6 mile çıkardığını ilân etmişti⁴⁸. Türkiye

⁴³ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yay. İst.1988, s.228.

⁴⁴ *Ege Denizi ve Ege Adaları*, (Haz. Harp Akademileri Komutanlığı), İst.1995, s.144. Yunanistan, 1930'lu yıllarda Hitler Almanyasının ve özellikle Mussolini İtalyasının Akdeniz'de yayılmacı eğilimini bir neden olarak göstermektedir. Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Pazarcı, "*Ege Adaları'nın Statüsü Değişmiş midir?*", *A.Ü. SBF Dergisi*, c.63, (Eylül-Aralık, 1988), No:3-4, s.210.

⁴⁵ 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 3. ve 4. ve 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 3-14. maddelerinde, Karasularının genişliğini ölçmeye yarayan hattın sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı olduğu belirtilmiştir. Girintili çıkıntılı sahillerde ve sahilin hemen yanındaki adaların burun noktalarını birleştiren düz hat yöntemi uygulanmaktadır. Karasularının dış sınırlarının nasıl çizileceği konusunda ayrıntılı bilgi için bakz. Edip F. Çelik, *Milletlerarası Hukuk*, c.1, Filiz Kitabevi, İst.1982, s.75-77. Scha L. Mcray, *Devletler Hukukuna Giriş*, c.1, A.Ü. SBF Yay. Ank.1960, s.319-322.

⁴⁶ Geniş bilgi için bkz. Namık K. Yolga, "*Ege Kıta Sahaneliği Sorunu*", *A.Ü. SBF Dergisi*, c.63, (Eylül-Aralık, 1988), No:3-4, s.163-172. M. Aydoğan Özman, "*Ege'de Karasuları Sorunu*", *A.Ü. SBF Dergisi*, c.63, (Eylül-Aralık, 1988), No:3-4, s.173-194.

⁴⁷ İki ülke arasında kısaca hava sahası sorunu olarak özetlenebilecek olan sorun, Adalar Denizi Hava Sahasının kullanımı ve teknik bir konu olan FIR'in (Flight Information Region-Uçuş Haberleşme (Bilgi) Bölgesi) Yunanistan tarafından bir egemenlik hakkı olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Yunanistan, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) ilkelere aykırı olarak FIR Hattını Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınır olarak kabul etmektedir. Oysa FIR teknik gayeler için kurulur ve sınır çizmeye veya egemenlik hakkı ileri sürmeye konu olmaz. Tayyar Arı "*Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri*", *A.Ü. SBF Dergisi*, c.50, (Ocak-İlâziran 1995), No:1-2, s.58.

⁴⁸ Özman, *a.g.m.*, s.176

Lozan dengesinin bu şekilde bozulmasına, kanunun yürürlüğe girdiği dönemde Türkiye ve Yunanistan arasında, Atatürk ve Venizelos'un şahıslarında beliren dostane ilişkileri göz önünde bulundurarak itirazda bulunmamıştır.

Türkiye açısından ise, 1964 yılına gelinceye kadar karasuları konusunda bir düzenleme yapılmamıştır. 24 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe giren 476 sayılı Karasuları Kanunu⁴⁹ ile bu konudaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

Buna göre; Türkiye, karasuları genişliğini 6 mil olarak belirlemiş, 1982 yılında Deniz Hukuku Sözleşmesinde azami 12 deniz mili genişlik esasının benimsenmesi üzerine de, bu konudaki tutumumuzu şüpheye mahal veremeyecek şekilde ortaya koymak ve özellikle karasularının genişliklerinin tespitinde, belirli denizlerin özel durumlarının ve haksaniyet ilkelerinin göz önüne alınması gereğini vurgulamak üzere, Bakanlar Kurulu'nun 29 Mayıs 1982 tarih ve 8/4742 sayılı kararıyla, 2674 sayılı yeni bir Karasuları Kanunu'nu⁵⁰ yürürlüğe koymuştur.

1 Haziran 1995 tarihinde Yunanistan Parlamentosu'nda da kabul edilen yasayla Yunanistan, karasularının genişliğini 6 milden 12 mile çıkartmıştır⁵¹. Türkiye'nin böyle bir oldu-bittiyi kabul etmesi ve onaylaması imkânsızdı. Çünkü Türkiye'nin Adalar Denizi'ndeki çıkarları hayati önem taşımaktadır. Türkiye, dış ticaretinin %90'ını deniz yolu ile yapmaktadır ve Adalar Denizi, Türkiye'nin Batı Anadolu, Marmara ve Karadeniz Limanları'na yönelik deniz ticaretinin %75'inin geçtiği çok önemli bir deniz durumundadır⁵². Bununla birlikte Yunanistan'ın Karasularını 12 mile çıkarması ile;

◆ Türkiye'nin Batı kıyılarından Adalar Denizi'nin açık deniz alanlarına çıkışı ile aynı şekilde, Adalar Denizi'nden Akdeniz'e geçişi ciddi biçimde etkilenecek ve Yunanistan karasularına geçmeden Akdeniz'e çıkış mümkün olmayacaktır,

◆ Açık deniz alanlarının parçalanması ve küçülmesi sonucu Türkiye Adalar Denizi'nde askeri eğitim ve tatbikat yapamayacak, güvenliğine ilişkin tertip ve tedbirleri alma imkânları kısıtlanacaktır,

◆ Adalar Denizi Kıta Sahasının yaklaşık %90'ı Yunanistan'a ait olacak, aynı oranda münhasır ekonomik bölge hakları da Yunanistan'a devredilmiş olacaktır. Bu kapsamda Türkiye'nin denize yönelik ekonomik faaliyetleri (bilimsel araştırma, balıkçılık/süngerçilik ve turizm) büyük ölçüde kısıtlanacaktır.

⁴⁹ Resmi Gazete, (24 Mayıs 1964), S.11711.

⁵⁰ Resmi Gazete, (29 Mayıs 1982), S.17708.

⁵¹ Kurumahmut, a.g.e., s.21.

⁵² Kurumahmut, a.g.e., s.22.

b) Batı Trakya Meselesi

Adalar Denizi sorunlarının yanı sıra, Türkiye ile Yunanistan arasında Batı Trakya Türkleri'nin durumu da önemli bir sorun olarak günümüze kadar gelmiştir⁵³. Batı Trakya Türkleri'nin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, her türlü siyasal baskı yöntemlerini kullanarak, Yunanistan hükümetlerinin ve Yunanistan halkının, en azından bir bölümünün, Batı Trakya Türkleri'ni kimliklerinden vazgeçine doğrultusunda zorlamaları, kuşkusuz Türkiye'nin kayıtsız kalacağı bir olgu değildir. Ayrıca Batı Trakya Türkleri'nin statüsü, Türkiye ile Yunanistan'ın aralarında yapmış buldukları uluslararası düzenlemelerle saptanmış bir statüdür⁵⁴.

Yunanistan, Batı Trakya'nın nüfus yapısını değiştirmek uğrunda en etkili yöntem olarak ekonomik baskıyı kullanmaktadır. Bilhassa, Türkler'in tapulu topraklarının ellerinden çeşitli vesilelerle alınması, Türkler'e karşı ekonomik mücadelenin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte Yunanistan, Yunanlı çiftçileri Türkler'den toprak almaya teşvik etmekte, Türkler'in birbirlerini toprak satmasını engellemekte, çeşitli tapu ve kadastro oyunlarına başvurarak kasıtlı istimlaklerle Türkleri topraksızlaştırmaya çalışmaktadır. Böylece tek geçim kaynağı toprak olan Batı Trakya Türkleri, topraklarından mahrum edilerek geçinemeyen bir duruma düşürülüp, bölgeden göçe zorlanmaktadır. Nitekim, bu yolla pek çok Türk, Batı Trakya'yı terk etmek zorunda kalmıştır⁵⁵.

Andreas Papandreu'nun iktidara gelmesiyle daha da hızlanan Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskılar sonucu, Yunanistan Hükümeti tarafından Türkler'in ellerinde kalan son topraklarını da almak için sebepsiz ve kanunsuz istimlaklere girişilmiştir. İskeçe'de 100 Türk'e ait ve 1872 yılından beri tapulu 2300 dönümlük araziye el konulması katışında Türkler açlık grevine başlamış, bu duruma büyük tepki gösteren Türkiye, Yunanistan Hükümeti'ne haksız kamulaştırma kararının gerekçelerini sormuştur⁵⁶.

⁵³ Gürel, *a.g.m.*, s.132.

⁵⁴ Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığına ilişkin uluslararası yükümlülükleri şunlardan oluşmaktadır: 1913 Atina Antlaşması, 1920 Sevr Antlaşması (Yunan Sevr'i), 1923 Lozan Antlaşması, Din ve İnanca Dayalı Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlüğün Bütün Biçimlerinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bideşmiş Milletler Beyannâmesi, BM ırk ayrımcılığının tüm şekillerini ortadan kaldırılması hakkındaki uluslararası sözleşme, AÇİK Helsinki Nihai Belgesi, AÇİK (1980) Madrid İzleme Toplantısı Kapanış Belgesi, AÇİK (1989) Viyana İzleme Toplantısı Kapanış Belgesi, AÇİK (Kopenhag, 1990) Beşeri Boyut Konferansı Belgesi ve AÇİK (21 Kasım 1990) Yeni Avrupa İçin Paris Şartı. Geniş bilgi için bkz. An *a.g.m.*, s.53.

⁵⁵ Diğer ekonomik baskı usulleri olarak, Türkler'e bina vs. yapmada büyük engeller çıkarıldığı gibi, mevcut binalarını onarmaya bile müsaade edilmemektedir. Türkler, Ziraat Bankası'nın kredilerinden yeteri kadar faydalanamamakta, şeker pancarı, tütün gibi devletin iznine tabi ekimlerden gereği kadar istifade edememektedir. Türkler'e motorlu taşıt ehliyeti verilmemekte, Yunanistan'ın her tarafında serbestçe gezememektedirler. Türk öğretmenlere baskı yapılmakta, Türkiye'den gönderilen ders kitapları sakıncalı gerekçesiyle okullara dağıtılmamaktadır. Geniş bilgi için bkz. Kocabaş, *a.g.c.*, s.240.

⁵⁶ *Milliyet*, (20.03.1982)

INAF (International Affairs Research Center)'in Haziran 1999 tarihli; "Yunanistan Batı Trakya'da Çok Tehlikeli Oyunlar Oynamaya Başladı" başlıklı raporu, Batı Trakya'da yaşananları acı bir şekilde ortaya koymaktadır⁵⁷:

"...Gerek hükümet, gerekse parlamento, "Türk" azınlık adına yapılan hiç bir dilekçeyi kabul etmemektedir.

1989 Seçimlerinde, Azınlıktan "Türk" diye söz eden kampanya bildirimleri dağıttıkları gerekçesiyle, Türk Azınlık liderleri merhum Dr. Sadık Ahmet ile İbrahim Şerif aleyhinde dava dosyalanmıştır...

Yunanistan'ın, azınlığın etnik kimliğini yok etmek için başvurduğu yöntem, "Helsinki Watch" İnsan Hakları Örgütü'nün 1990 yılında yayımladığı, "Etnik Kimliğin Yok Edilmesi / Yunanistan'daki Türkler" Raporunda irdelenmektedir...

Özellikle eğitim ve din alanlarında, karşı karşıya kaldıkları baskı, Azınlık mensuplarının yaşamlarını menfi yönde etkilemektedir. Azınlık mensupları, çocuklarını doğru-dürüst eğitime fırsatından yoksundurlar. Okul binaları kötü durumda olmasına karşın, yenilerinin yapılmasına izin verilmemektedir. Azınlık öğrencileri, yıpranmış ders kitaplarını ve bu kitaplarda 1951 müfredatına göre hazırlanmış konuları görmek zorundadırlar. Nitelikli öğretmen sayısı yok denecek kadar azdır. Azınlık öğrenci final sınavlarını Yunanca almak zorundadırlar; yıl boyunca Türkçe olarak gördükleri derslerde dahi. Azınlık okullarına sadece kısıtlı sayıda öğrenci alınmaktadır. Bu nedenle Azınlık öğrencilerinin %70'e yakını eğitim için Türkiye'ye gelmek zorunda kalmaktadır...

Bu tür baskıcı Yunan politikalarının iki esas amacı vardır:

- 1) Azınlığı asimile etmek;
- 2) Bunun mümkün olmaması halinde, Yunanistan'ın bütünlüğü için tehdit olarak görülen, Azınlık mensuplarını yerlerinden sökmek.

Bu doğrultuda, Azınlık mensupları bölgeyi terk etmeye ve hatta ülkeden göç etmeye zorlanmaktadır.

Türk nüfusunu azaltmak için kullanılan araçlardan birisi de, Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesidir. Buna göre: "Yunanlı olmayan bir kişi, bir daha dönmek niyetiyle Yunanistan'dan ayrılırsa, Yunan uyruğunu yitirmiş addedilebilir." Açıkça ırkçı önyargılara dayanan bu yasa maddesi, etnik Türkleri vatandaşlıktan mahrum etmek için bir silah olarak kullanıldı. Yıllar içerisinde, binlerce Azınlık Mensubu, bu madde tabındaki dışlanmadan dolayı vatandaşlıklarını yitirdiler. Bugün söz konusu 19. madde Yunan parlamentosunca kaldırılmış olmakla birlikte, tadilatın geriye dönük işlemeyeceği kuralından hareketle, mutazarrır olan binlerce, devletsiz kalmış azınlık mensubunun durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Yunan makamlarınca uygulanan bir başka baskı aracı da, Azınlığın etnik kimliğinin inkar edilmesidir. Yunan Hükümeti, sınırları içerisinde bir Türk azınlığın var olduğunu inkar etmektedir. Türk azınlık, etnik veya ulusal bir azınlıktan ziyade, dini bir azınlık olarak addedilmektedir. Ama Azınlık mensupları kendilerini "Türk" olarak görmekte ve kendilerine "Türk" denmesini

⁵⁷ <http://193.140.41.94/~inat/English/newslet/tn1020.htm> (20.01.2001).

istemektedirler. Yunan makamları, her yer ve koşulda "Türk" kelimesinin kullanımını yasaklamakta ve kullananlara ceza yağdırmaktadır.

Yunanistan'ın da üyesi bulunduğu, Avrupa Konseyi'ne mensup ülkelerin Azınlıkların korunmasına ilişkin imzaladıkları anlaşmanın 4. Maddesinde; azınlık ve çoğunluk arasında, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yaşamın tüm alanlarında gerçek ve tam bir eşitliğin sağlanması için tüm tarafların gerekli önlemleri alma taahhüdü altına girdikleri belirtilmektedir. Ancak Yunanistan, genelde bunun tam tersi bir politika izlemektedir.

Yunanistan'ın politik yaşama müdahalesi iki şekilde görülmektedir:

- 1) Seçmenlerin iradesinin sandığa yansımaları engellemek;
- 2) Politik unsurların kapsamını daraltmak.

Son seçimlere gelinceye kadar, seçmenlerin iradesinin yansımaları engellemek için, Yunanistan'ın yaptıkları şöyle özetlenebilir: Seçimlerin birkaç gün öncesinde, sınırları kapamak suretiyle, yüksek öğrenim ve turizm amaçlarıyla Türkiye'de kalan, Türk kökenli Yunan vatandaşların oy kullanmasını engellemesi; Azınlık oylarını geriletmek için, bölge dışından Batı Trakya'ya askerler getirtilerek, oy kullandırılması; Türklerin yoğun olarak toplandığı bölgeler başta olmak üzere, oy sandıklarını kısıtlayarak, oy verme işleminin güçleştirilmesi; Azınlık mensuplarının doğum kayıt belgelerini doğum yerlerinden yaşadıkları yere nakletme olmaları olmadığından; o azınlık mensubu, oy kullanacaksa, eğer orada ikamet etmiyorsa, doğduğu yere seyahat etmek zorundadır. Etnik Yunanlılar için böyle bir zorunluluk yoktur.

Yunan Hükümeti, seçimlerde, Azınlık aleyhine çeşitli harajlar getirerek, Azınlığın iradesinin sandığa gerçek anlamda yansımaları da son derece zora sokmaktadır...".

Ameliyat için Türkiye'ye gelmesine, Yunanistan Hükümeti tarafından izin verilmeyen Gümölcine Müftüsü, Milliyet Gazetesi'ne verdiği demeçte, yapılan baskılarla ilgili şunları söylemektedir⁵⁸:

"Batı Trakya bir gavya kuyusudur. O kadar sorun var ki, başu çıkmamız imkânsızdır. Karşımızda sistemli bir şekilde bizı parçalamak isteyen mahalli idare vardır. Davaları yıllarca sürüncemede bırakan mahkemeler vardır. Türkiye'den gönderilen okul kitaplarını mahzenlerde çürüttükten sonra çocuklarımıza veren bir eğitim bakanlığı vardır. Lozan Antlaşması ile bize verilen hakları çiğneyen bir hükümet vardır... İşte gavya kuyusunun dibindekiler".

Batı Trakya Türklüğü, Yunanistan Hükümeti'nin baskılarına mâruz kalırken, İstanbul'daki Rumlar, Türkiye şartlarında müreffeh bir kesimi meydana getirmektedirler. Bu Rumlar, azınlık hakları yanında, Türk vatandaşlığı haklarından da faydalanmakta, Lozan'da verdiği söze sadık kalan Türkiye, bunlara hiçbir baskı uygulamamaktadır. Batı Trakya'daki Türkler'e bir un değirmeni dahi açma izni verilmezken, Türkiye Odalar Birliği'nin İthalatçı-İhracatçı kataloglarına bakıldığında, çok sayıda İstanbullu Rum vatandaşımızın büyük fabrikalar ve büyük işyerlerine sahip oldukları görülebilir. Rumlar'ın İstanbul'da altı lisesine karşılık, Batı Trakya'da iki Türk lisesi vardır. Türkiye'de her türlü kredi imkânlarından yeteri kadar faydalanan Rumlar'a, toprak satmaları, chliyet

⁵⁸ Milliyet, (04.04.1982)

almamaları, Türkiye'de serbestçe gezmeleri, bina yapmamaları, dinlerini değiştirmeleri vs. için hiç kimse baskı yapmamaktadır⁵⁹.

Şu anda Batı Trakya'da 1.5 milyon Türk'ün var olması gerekirken baskılar, göçler, zulüm ve işkenceler yoluyla icra edilen asimilasyon ile Yunanistan'da sadece 150- 200 bin arasında Türk yaşamaktadır. Yunanistan son Kosova faciası ile Batı Trakya'daki bu 150-200 bin Türk'ü de çeşitli yollarla sıfıra indirmek peşindedir⁶⁰.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana (1923-2002) Batı Trakya'daki insan hakları, ısrarla ve kitlesel boyutlarda ihlal edilmektedir. Yunan makamları yıllarca, gerek Lozan Antlaşmasına gerekse, Yunanistan'ın taraf olduğu ikili ya da çok taraflı diğer antlaşmalara uymamışlardır. Ayrıca Yunan makamlarının Türk azınlığa karşı uyguladığı politikalar, Avrupa Birliği'ni meydana getiren prensip ve değerlere, Helsinki Nihai Senedi'ne, Paris Şartı'na, AGİT belgeleri ile bildirilerine ve hatta Yunanistan Anayasasına aykırıdır. Yunanistan, uluslararası sorumlulukları ve kendi anayasasına rağmen hayatın her alanında Türk azınlığa karşı ayrımcı politikalar yürütmektedir⁶¹.

Batı Trakya'dan bugün Türkiye'ye göç artık söz konusu değildir. Fakat bu rahatlama, aynı zamanda Türk azınlığın sorunlarının çözümlendiği anlamına da gelmez. Bu konuda bazı çözüm önerileri getiren Mustafa Necati Özfatura şunları ifade etmektedir⁶²:

"Batı Trakya'da yaşayan Türkler'in eğitimine önem verilmeli, Yüksek Lisans ve Doktora çalışmaları teşvik edilerek, Batı Trakya tarihi, coğrafyası ve kültürel hayatıyla ilgili akademik çalışmalar yapılmalıdır. Batı Trakya'da azınlığın şirketleşmesi teşvik edilmeli, iş adamlarımızın Yunanistan ile yapacakları ithalat ve ihracat öncelikle bu şirketler vasıtasıyla yapılmalı ve böylece, azınlığın ekonomik hayat standartları yükseltilmelidir. Bölge, Türkçe yayın yapacak bir televizyona kavuşturulmalıdır. Avrupa Birliği'nden gelen yardımların ülke çapında dağılımındaki çifte standarda son verilmeli ve Batı Trakya'da eşit oranda dağıtılması sağlanmalıdır. Azınlık içinde farklı görüşlerin bulunması zenginliktir. Ancak bu durum sürtüşmelere yol açmamalı, bunun Yunanistan'ın işine geleceği unutulmamalıdır. Azınlık, Türkiye ile Yunanistan devletleri arasında her zaman dengeyi gözetmeli ve iki ülke arasında köprüsü işlevi görmelidir. Bölge insanının Türkçe'yi ihmal etmeksizin mutlaka Yunanca'yı öğrenmesi sağlanmalıdır".

c) İlişkilerde Bir Türlü Çözülemeyen Kördüğüm: KIBRIS

Anadolu'nun bir parçası durumundaki Kıbrıs, MÖ. I. yüzyılda Mısırlılar'dan Romalılar'a intikal etmiş, Romalılar'ın ikiye ayrılmasıyla 395'te Doğu Roma İmparatorluğu'na bırakılmış; bir ara Müslüman Araplar'ın eline geçmiş, 30 Mayıs 1191'de

⁵⁹ Kocabaş, a.g.e., s.244-245.

⁶⁰ Özfatura, "Yunanistan Batı Trakya'da Lozan'ı Hiç Saymaktadır", Türkiye, (5 Kasım 2000).

⁶¹ Özfatura, a.g.m., (5 Kasım 2000).

⁶² Özfatura, "Türk-Yunan Dostluğu Konjektürü ve Batı Trakya", Türkiye, (5 Kasım 2000).

Üçüncü Haçlı seferinde, İngiltere Ada'yı ele geçirmiştir. Kıbrıs, sonradan krallık olmuş ve bu krallık 14 Mart 1489'a kadar 297 yıl devam etmiştir⁶³.

Bu tarihten sonra Venedikliler'in eline geçen Kıbrıs Adası; 1 Ağustos 1571'de Lala Mustafa Paşa tarafından fethedilerek Osmanlı İmparatorluğu'na katıldı ve bu sırada Anadolu'dan bir kısım Türkler'de Kıbrıs'a yerleştirildi⁶⁴.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Kıbrıs, 4 Haziran 1878'de İstanbul'da imzalanan ve genel olarak "*Kıbrıs Antlaşması*" olarak anılan Ayestefanos (Yeşilköy) Antlaşması sonucu, İngiltere'ye devredildi ve böylece Kıbrıs, 85 yıl İngiltere idaresinde kaldı⁶⁵.

1830 yılında kurulan bağımsız Yunanistan Devleti'nin yaptığı propaganda sonucu, Kıbrıs Adası'nın Rum halkı arasında ENOSİS (Birleşme, İlhak) fikri uyandırıldı. İngiltere'nin Rumlar'a büyük ayrıcalıklar tanıması sonucunda Adadaki Türkler ve Rumlar arasında büyük sürtüşmeler başladı. Rumlar'ın baskısından bıkan bazı Türkler Adayı terk etmeye başladılar. Buna karşılık, Yunanistan'daki Rumlar'dan Adaya göçmen gönderilerek Kıbrıs Adası'nda Rum çoğunluğu sağlanmaya çalışıldı⁶⁶.

İngiltere, I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ı ilhak etti. Dokuz yıl sonra Türkiye, Lozan Barış Antlaşması ile (Md. 17-21) İngiltere'nin Kıbrıs'ı ilhakını tanıdığını belirtmiş; Kıbrıs üzerindeki haklarından, Yunanistan veya ada Rumları lehine değil, İngiltere lehine vazgeçmişti⁶⁷.

1929'da İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi üzerine, Rumlar, İngiltere'ye bir heyet göndererek, ENOSİS isteklerini ilettiler. İstekleri reddedilen Rumlar 1931'de ayaklandılar ancak, bu isyan girişimi sert bir şekilde bastırıldı⁶⁸. 1950'de Kıbrıs

⁶³ Geniş bilgi için bkz. Vehbi Zeki, **Kıbrıs Tarihi**, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yay. Lefkoşe, 1974. Tefvik Tarkan, **Kıbrıs**, Atatürk Üniversitesi Yay. Ank.1975. H. Fikret Alasya, **Kıbrıs Tarihi**, İKAE Yay. Ank.1977.

⁶⁴ Osmanlı Hakimiyeti sırasında Kıbrıs Adası'ndaki Hristiyanlara ve özellikle Rumlar'a geniş bir özerklik tanınmış; Venedik egemenliği sırasında yasaklanmış olan Ortodoks Kilisesi, yeniden bağımsızlığına kavuşturulmuştu. Kıbrıs'a yerleştirilmiş olan Anadolu Türkleri ile adadaki Rumlar, dinleri ve dillerinin ayrı olmalarına rağmen uzun zaman yan yana yaşamışlardır. Geniş bilgi için bkz. Selahattin Salısk, **Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etnik-i Etery**, Kıtış Yay. İst.1968, s.55-58.

⁶⁵ İngiltere ile yapılan antlaşmada; "*Rusya, Kars ve civarında ele geçirdiği yerleri Türkiye'ye geri verirse İngiltere'de Kıbrıs'ı boşaltacak ve 4 Haziran 1878 Antlaşması hükümsüz kalacaktır*" kaydı bulunmakta idi. Ancak İngiltere, Kars ve çevresi, 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması ile Ruslar tarafından Türkler'e geri verildiği halde, Kıbrıs'ı iade etmedi. Çünkü, 1869'da açılan Süveyş Kanalı, Ortadoğu'da Kıbrıs'ın önemini artırmıştı; İngiltere, Hindistan'a giden yolun ağzındaki Kıbrıs Adası'nı kolay kolay bırakamazdı. bkz. Nasım Zia, **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçiş ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi**, İKAE Yay. Ank.1975, s.29-48.

⁶⁶ **Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdca**. (Haz. Gnkur. V. ASE Bşk.), Kül. Bak. Yay. Ank.1985, s.18-19.

⁶⁷ Soysal, a.g.e, s.73.

⁶⁸ H. Fikret Alasya, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, İKAE Yay. Ank.1987, s.10. Torun, **Kıbrıs'ın Politik Durumu**, s.63.

Başpiskoposluğu'na getirilen III. Makarios, Adada yeniden Enosis akımının gelişmesine neden oldu ve Yunan Başbakanı Sophokles Venizelos, 16 Şubat 1951'de Kıbrıs'ın anavatan ile birleştirilmesi isteğini resmen açıkladı⁶⁹.

Yunanlılar ve Adadaki Rumlar, Kıbrıs'ta çoğunluğun kendilerinde olduğunu iddia ederek, self-determination⁷⁰ istiyorlardı. Aslında bu hakkın, Adada yaşayan iki topluma ayrı ayrı tanınması, adaletin gereği idi. Yunanlılar, Kıbrıs sorununu ilgililer arasındaki görüşmelerden çok, uluslararası alanlarda savunmak istiyorlardı ve bu amaçla konuyu 1954 yılından beri Birleşmiş Milletler Cemiyeti'ne getirmeye çalışıyorlardı⁷¹.

Adadaki ENOSİS hareketi, 1954 yılından itibaren tedhiş eylemlerine dönüştü ve EOKA-1⁷² adı ile bir yeraltı örgütü kuruldu⁷³. Buna karşılık Kıbrıs Türkleri de "*Türk Mukavemet Teşkilâtı*" adlı karşı bir örgüt kurdular. Kıbrıs Türkleri ise Türkiye ile birleşmek istiyorlardı⁷⁴.

Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler'e gelmesiyle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 5 Aralık 1958'de ilgili tarafların Kıbrıs sorununa "*barışçı, demokratik ve adil bir çözüm*" bulunması tasarısını kabul etti ve NATO üyesi ülkelerin de bu yöndeki telkinleri üzerine, Türkiye ile Yunanistan Hükümetleri, 11 Şubat 1959'da bağımsız bir Kıbrıs Devleti'nin kurulmasına karar verdiler. Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Türkiye, İngiltere ve Yunanistan bu cumhuriyetin garantör devletleri oluyorlardı⁷⁵.

Kıbrıs'ta tamamen üstün olmak isteyen ve "*eşit haklar*"dan söz edilmesinden hiç de hoşnut olmayan Rumlar, tamamen ENOSİS'i gerçekleştirmek için buna temel teşkil edecek olan anayasa değişikliği tekliflerinin⁷⁶ Türkler tarafından kabul edilmemesi üzerine 21 Aralık 1963 gecesi Türkler'e topluca saldırılar başlattılar. "*Kanlı Noel*"⁷⁷ olarak bilinen bu olaylarda; 92 Türk şehit edilmiş, yüzlerce Türk yaralanmıştı. Türk Hükümeti 25 Aralık

⁶⁹ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, s.19.

⁷⁰ Kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakkı.

⁷¹ Alasya, *a.g.e.*, s.12-13.

⁷² EOKA; Ellenikos Organismos Kypriakon Agoniston (Kıbrıs Mücahitleri İçin Elen Örgütü)'ün baş harflerinden oluşmuş bir deyimdir.

⁷³ Türkleri de bu işin içine sokmak isteyen İngilizler, EOKA'ya karşı büyük bir harekâta giriştiler. 1957 yılı başında başlayan bu harekât başarılı oldu. EOKA liderlerinden bir çoğu ya öldürüldü, ya da yakalandı. bkz. Alasya, *a.g.e.*, s.15.

⁷⁴ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, s.20.

⁷⁵ Türk toplumu bu antlaşmada bir azınlık değil, Rum toplumu ile eşit haklara sahip kabul ediliyor; Yunanlıların "*ENOSİS*", Türklerin "*TAKSİM*" tezlerinden vazgeçtiği sonucuna varılıyordu. Oysa Rumlar ve Yunanlılar, bu antlaşmayı ENOSİS'e geçiş için bir sıçrama tahtası olarak kullanmayı düşünüyor ve bunu açıkça söylemekten de çekinmiyorlardı. Nirekim Makarios, 30 Kasım 1963'te Kıbrıs Anayasasının bir kısmının bu amaçla değiştirilmesini önerdi. Halbuki bu Anayasa, uluslararası antlaşmalarla kabul edilmişti; tek taraflı olarak değiştirilemezdi. bkz. Alasya, *a.g.e.*, s.16-30. Vehbi Zeki, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi*, c.II, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yay. Lefkoşe, 1973, s.17-151.

⁷⁶ Rüstem Habloğlu, *Atina ile Lefkoşe Arasındaki Savaşın İcyüzü 1960-1974*, Kök Yay. Ank.1990, s.9.

⁷⁷ Geniş Bilgi için bkz. Abdulhaluk Çay, *Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963*, TKAİ Yay. Ank.1989.

1963'te müdahale kararı aldı; Türk jetleri Kıbrıs semalarında uyarı uçuşları yaparken, Adadaki Türk Alayı da Türkleri korumak için savunma tedbirleri alıyordu. Bunun ardından Kıbrıs Adası'ndaki İngiliz Generali Young'un komutasında bir barış gücü kuruldu ve Lefkoşe'yi ikiye ayıran "*Yeşil Ulat*"ın tespitine taraflarca karar verildi⁷⁸. Böyle bir hattın oluşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nde görevli Türk parlamenterlerin ve devlet memurlarının Rum kesimine geçememesi, Türkler'in de kendi bölgelerinde kendi yönetimlerini oluşturma gerekliliğinin doğması sonucunu ortaya çıkardı.

Kıbrıs'ta Rumlar, hâlâ durmuyor kinlerini Türkler'den çıkarmaya devam ediyorlardı. Birleşmiş Milletler'in Adada barışı sağlamak için görevlendirdiği "*Barış Gücü*" dahi bunu önleyememişti. Türk köyleri yine kuşatılıyor, yakılıyor, yıkılıyor; İngiliz İşçi Partisi Lideri Harold Wilson bile Rumlar'ın yaptığı bu cinayetleri "*trollü Genocide*" olarak niteliyordu⁷⁹. Türk Hükümeti ise sadece Ada üzerinde askeri uçuşlar ve bazı askeri hedefleri bombalamakla yetiniyordu⁸⁰.

ABD Başkanı Johnson, Kıbrıs sorununu Türkiye ile Yunanistan arasında görüşmeler yoluyla çözmek için Başbakan İsmet İnönü'yü ve Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu'yu Washington'a davet etti. Ancak, Başkan Johnson'un göz ardı ettiği bir şey vardı. Soğuk Savaş yerini yumuşama dönemine bırakmıştı. "*Sovyet tehdidi*" artık iki komşu ülkeyi Batı ittifakı içinde yaklaştırmıyordu. Tam tersine, Batı'dan gelen baskılara karşı Sovyetler Birliği, destek aranacak bir seçenek olmuştu⁸¹. Ayrıca, her iki ülkede de 1959'daki gibi güçlü tek parti hükümetleri işbaşında değildi. Dolayısıyla Washington görüşmelerinden ABD'nin beklediği sonuç alınmadı⁸².

Rumlar, 1967'de tekrar Türk köylerine saldırıya başladılar. Türkiye 17 Kasım'da müdahale kararı almasına rağmen ABD'nin araya girmesi üzerine bundan vazgeçti. Bu arada 28 Aralık 1967'de Kıbrıs Adası'nda "*Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi*"nin kurulduğu

⁷⁸ Alasya, a.g.e., s.31-33.

⁷⁹ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, s.21.

⁸⁰ 1964 yılı Haziranında ABD Başkanı Johnson'un İsmet İnönü'ye yazdığı mektupta; Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı silahlı müdahalede Amerikan silahlarını kullanamayacağını, üstelik bu hareketin NATO üyelerinden olan Türkiye ve Yunanistan kuvvetlerini karşı karşıya getireceğini ve Kıbrıs'a yapılacak çıkarmanın Sovyetler Birliği'nin başka bir müdahalesine yol açması halinde NATO'nun savunma bakımından hareketsiz kalacağını bildirmesi üzerine, daha ileri aşamalara girilmemiştir. Mektubun tam metni için bkz. *Hürriyet*, 13 Ocak 1966.

⁸¹ ABD Savunma Bakanı McNamara, Türkiye'nin hava kuvvetlerinin çok güçlü olduğunu, bir Türk-Yunan savaşında tüm Yunanistan'ı yerle bir edebileceklerini, eğer Papandreu uzlaşmaz tutumunu sürdürürse böyle bir durumda ABD'nin parmağını bile kıpırdatmayacağını söyleyince, Papandreu'nun yanıtı sert ve oldu: "Türkiye'ye böylesine güçlü bir hava kuvvetleri sağladığınız için teşekkür ederiz sayın bakan. Ama izin vererseniz size, Türkiye'nin çok daha güçlü hava kuvvetleri olan bir başka ülke ile komşu olduğunu hatırlatmak isterim. Eğer Türkler saldıracak olursa, bu hava kuvvetlerinin de çatışmaya katılması bir olasılıktan ibaret kalmayacaktır". Bkz. Andreas G. Papandreu, *Namlunun Ucundaki Demokrasi*, (çev. Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım), Bilgi Yay. Ank.1988, s.167.

⁸² Melek M. Firat, *1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu*, Siyasal Kitabevi, Ank.1997, s.133.

açıklandı⁸³. Olayların şiddetlenmesi üzerine Türkiye ve Yunanistan başbakanları Türkiye-Yunanistan sınırında buluştular. Yunanistan'ın Askeri Cunta Lideri ve Başbakanı Papadopoulos, ENOSİS karşılığında Başbakan Süleyman Demirel'e bazı tavizlerde bulunmayı ve bu amaçla Meis Adası'nı bırakmayı düşündüklerini söyledi. Tabii ki, Türkiye'nin bunu kabul etmesi mümkün değildi⁸⁴.

1973 Kasımında Makarios ile Yunanistan'da askeri iktidarı devralan Cunta Lideri Gizikis'in ilişkileri son derece gerginleşmişti. 15 Temmuz 1974'te, Yunan subaylarının yönetimindeki Ulusal Muhafız Gücü, Adada hükümet darbesi yaparak EOKA'cı Nikos Sampson'u cumhurbaşkanlığına getirdi. Başbakan Bülent Ecevit, bu ENOSİS girişiminin durdurulması için 17 Temmuz 1974'te davetsiz olarak Londra'ya gitti. Yunanistan'ın, Kıbrıs'a yapmış olduğu müdahale ile garantörlük hakkını kaybetmiş sayılacağından, İngilizler'e ortak müdahale çağrısında bulundu. İngiltere'nin bu öneriyi kabul etmemesi üzerine Türkiye, tek tarafı olarak müdahale hakkını kullanmaya karar verdi. 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a, "*Barış Harekâtı*"na başlandı. Bu harekâtın amacı, Kıbrıs Türkleri'ne ve Rumları'na barış getirmek, federatif bir idare ile yönetilecek bağımsız bir Kıbrıs devleti kurmaktır⁸⁵.

Düşünülen askeri hedeflere ulaşıldığında Türkiye, Birleşmiş Milletler'in çağrısına uyarak, ilerlemeyi durdurdu. Bunun ardından Cenevre'de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında üçlü konferans yapıldı. 30 Temmuz 1974'te, Kıbrıs'ta biri Türk, biri Rum olmak üzere iki özerk yönetimin varlığı kabul edildi. Sekiz gün sonra Kıbrıs'taki Rum ve Türk temsilcilerine katıldığı genişletilmiş İkinci Cenevre Konferansı'nda ise hiçbir anlaşmaya varılamadı⁸⁶.

Bu defa intikam hırsıyla da çılgınlaşan Rumlar, Kıbrıs Rum kontrolünde kalan Türkler'e karşı saldırılara başladılar. Bunun üzerine 14 Ağustos 1974 sabahından itibaren Kıbrıs'taki Türk Silahlı Kuvvetleri, "*İkinci Barış Harekâtı*"na girişti ve üç gün içinde Adanın %40'ını tutan bir bölgenin kontrol altına alınmasını sağladı⁸⁷. Bu durum karşısında Yunanistan Hükümeti, Birleşmiş Milletler'e başvurdu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ateşkes çağrısını yapmasını sağladı. Ancak Birleşmiş Milletler'in ilgili tarafların yeniden görüşmelere başlaması yolundaki tavsiye kararına yanaşmadı⁸⁸.

II. Barış Harekâtı'nın yapıldığı tarihten 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen zaman zarfında gerek Türkiye-Yunanistan, gerekse Kıbrıs Türk ve Rum toplumları liderlerinin yapmış oldukları ikili görüşmelerden bir sonuç alınamamış, özellikle Kıbrıs Türkü'nün lideri Rauf Denktaş'ın onurlu mücadelesi neticesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur⁸⁹.

⁸³ Vehbi Zeki, a.g.e., c.111, s.146-153.

⁸⁴ Haliloğlu, a.g.e., s.89-92.

⁸⁵ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, s.24.

⁸⁶ Alasya, a.g.e., s.47-49.

⁸⁷ Alasya, a.g.e., s.50-55.

⁸⁸ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, s.25.

⁸⁹ Alasya, a.g.e., s.70.

Bugün Türkiye ile Yunanistan arasında en önemli meselelerden birisi olarak duran ve bunun halledilmesiyle bütün sorunların ortadan kalkacağına inandığımız Kıbrıs Meselesi, iki ülke arasındaki temel sorunlardan biri olarak görülmektedir.

1960 yılında kurulan "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin varlığını garanti altına alan ve Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantör ülkeler olarak imza attığı 1960 Londra ve Zürih Antlaşmaları'na göre Kıbrıs Meselesinin öncelikle bu üç ülke tarafından çözüme kavuşturulması gerekir. Ancak çözüm gerçekleşmediği durumda diğer alternatifler gündeme gelmelidir.

Yunanistan Hükümetinin itiraf ettiği gibi, "Kıbrıs Meselesini, bir Avrupa Meselesi haline getirmeyi başardık." sözleri gerçektir. Kıbrıs Meselesi artık Türkiye, Yunanistan, Kıbrıslı Türk ve Rumların meselesi olmaktan çıkmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini önleyen Kıbrıs ve İnsan Hakları barajı, kasten önümüze konmuştur.

Kosova'da azınlık Sırlar için kentleri bölen ABD ve AB, maalesef Kıbrıs'ta aynı itinayı göstermemekte ve Kıbrıslı Türk'e, Rum'un insafında yaşama hakkı vermek istemektedir. Son aylarda Türkiye ile Yunanistan arasında ve bilhassa Dışişleri Bakanları düzeyinde başlayan diyalogun iki ülke arasındaki meselelerin çözümü için iyi bir fırsat meydana getirdiği ve bu çerçevede Kıbrıs konusunun öncelikle iki ülke arasında ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Fakat bu konuda Türk tarafındaki iyimserlik havası, Yunanistan'da görülmemektedir.

Atina Üniversitesi tarafından düzenlenen "Türk-Yunan Münasebetleri" konulu toplantıda konuşan Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu: "Kıbrıs'ın AB'ye üyelik başvurusunun, adanın son 26 yıllık geçmişinde Türkiye'nin Kıbrıs'ı 1974'te istilası ve halen adanın %37'sini işgal etmesine devam etmesine karşı, muhtemel bir siyasi anlaşmanın detaylarının hazırlanması için bir anahtar olacağı konusunda iyimseriz. AB üyeliğinin Kıbrıs Türkleri'nin ekonomik imkanlarının artması ve insan haklarının garantisi için büyük bir şans olduğuna inanıyorum. Ayrıca Türkçe AB'nin resmi dilleri arasına girecektir." açıklamasında bulunmuştur⁹⁰.

Papandreu, Kıbrıslı Türkler'e AB garantisi altında etnik varlığını sürdürme garantisi vaad ederken, Avrupa Birliği üyesi olmasına rağmen kendi yönetimi altında bulunan ve Lozan Antlaşması gereği varlığı ve hakları garanti altına alınmış olan Batı Trakya Türk azınlığı, "Türk" ismini kullanamaz. Toprağını satar ama toprak alamaz. Camisini, evini, dükkanını tamir edemez. Ehliyet alamaz ve yüksek tahsil yapamaz. Tedavi, iş, ziyaret maksadıyla Türkiye'ye gidenin vatandaşlık hakkı elinden alınır bir durumdadır.

Kıbrıs Rum Başpiskoposu Hrisostomos'un "Eskiden olduğu gibi dost yaşayalım. Bizci yabancılar (Türkiye) ayırdı" beyanatına Rauf Denktaş haklı olarak şu cevabı vermiştir: "EOKA'yı kuran, Rum gençliğini silahlandıran, Rum gençliğine Türkler aleyhine şehit akıtan, Rumları Türkler'e düşman yapan, Kıbrıs'ı Yunan toprağı yapmak için yıllarca uğraşan en sonunda vur emrini veren kilisedir"⁹¹.

⁹⁰ Özfatıra, "Kıbrıs ve Yunanistan", Türkiye, (5 Kasım 2000)

⁹¹ Özfatıra, a.g.m., (5 Kasım 2000).

SONUÇ

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde; iki ülke arasındaki ilişkilere yön verenin işbirliği değil, rekabet unsurları olduğu ilk bakışta görülebilmektedir. Ekonomik, toplumsal ve siyasal yapı açısından birbirine çok benzeşen, aynı coğrafyada oturan iki devlet, uluslararası alanda aynı konum için rekabet edegelmişlerdir. Benzerlikler ve ayrılıklar, iki ülke arasında işbirliği doğrultusunda sonuç verebilecekken rekabet eğilimi daha ağır basmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan iki belirgin yumuşama dönemi 1930'lar ve 1950'lerin ilk yarısında. İlkinde İtalya tarafından tehdit edilen, İngiltere tarafından birlikte harekete özendirilen iki devletin uyum sağlayabildikleri görülür. İkincisinde de, ortaklaşa algıladıkları Sovyet tehdidi karşısında Batı tarafından özendirildikleri için aynı siyasal ve askeri gurupta yer alan iki devlet söz konusudur. Yani geçmişte Türkiye ile Yunanistan'ın uyum içinde ilişkilerini geliştirebilmeleri için bir yandan ortak bir tehdit algılaması içine girmeleri, öte yandan da iki devleti uyum içinde olmaya özendiren bir uluslararası gücün bulunması gerekmektedir⁹².

Diğer yandan Yunanistan'ın, Türkiye ile sorunlarını barışçı yollardan çözmek istememesinin iki nedeni vardır: Birincisi; bu ülkenin Anadolu üzerinde genişleme arzusu, ikincisi ise, yine bu ülkenin Türk yayılmacılığı veya tehdidi gibi pek inandırıcı olmayan bir tezi içerde ulusal bütünlüğü sağlama ve dışarıda ABD ve AB ülkelerinden daha fazla destek alınak amacıyla kullanmak istemesidir. Dolayısıyla, sorunun barışçı yollardan çözümünü istemesi ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kabul edilmesini onaylaması Yunanistan'ın bu tür amaçlardan vazgeçmesini gerektirir ki, bu da kısa vadede imkânsız görülmektedir. Aslında böyle bir çözüm bölgede kalıcı ve kapsamlı bir barışın egemen kılınması açısından son derece önemlidir⁹³.

Yunanistan, Türkiye ile arasında süregelen sorunları görüşmeye, barışçı bir uzlaşmaya razı olmadıkça iki ülke arasındaki sorunların çözülmesi değil, daha da çeşitlenmesi beklenebilir. Ne yazık ki, iki devletin aralarındaki sorunları açıklık ve cesaretle ele alabilecekleri bir ortam henüz doğmamıştır. İki ülkenin de iktisadi ve askeri açıdan büyük ölçüde dış bağımlılık içinde olmaları, gerçekçi ve yapıcı görüşme ortamının doğmasını bugüne kadar engellemiştir.

⁹² Gürel, *a.g.m.*, s.130.

⁹³ Arı *a.g.m.*, s.67.

EKLER

6 MART 1897

EK : 1) Yukarıda görülen karikatür yüz yıl önce, 1897'de Londra'da yayınlanan bir dergide yer aldı. Karikatürde Bayan Avrupa'nın, bir köpek olarak sembolize edilen Yunanistan'ın önüne bir kemik atığı görülüyor. Kemik üzerinde Girit yazısı var. Bir asır önce bir köpek olarak kabul ettiği Yunanistan'ın önüne Türk sınırları içinde bulunan Girit Adası'nı bir kemik olarak atan Avrupa, şimdi Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a peşkeş çekmek için her çareye baş vuruyor.

1897

EK: 2) Bu karikatürün altındaki yazıda Osmanlı Devleti'ni temsil eden Paşa; "Avrupalılar benden bir bütünmüşüm gibi bahsediyorlar. Oysa ben kendimi didiklenmiş, parçalanmış olarak hissediyorum.." diyor. Bu karikatürün çizildiği günlerde Avrupa ülkelerinin diplomatları Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan azınlıkları ayaklandırarak Türk devletini parçalamaya çalışıyorlardı. Tıpkı bugün olduğu gibi...

NEWSLETTER (June 1999)

GREECE BEGINS TO PLAY “VERY DANGEROUS” GAMES IN WESTERN THRACE**INAF**

It is being observed that, particularly after the breakout of events in Kosovo, Greece’s policy towards the **TURKS OF THE WESTERN THRACE** has begun to move to dangerous dimensions.

Ankara’s concern is to the effect that Greece is preparing a number of provocations so as to show the Western Thrace Turks as an insurgent minority who is going to uprising against the Greek State. According to the information obtained from Thrace, the Greek Government is introducing, as the Western Thrace Turks, the PKK militants who it is resettling in the region and preparing for terrorist activities.

In brief, **WESTERN THRACE** has come to the threshold of imminent, hot developments.

A MINORITY THAT IS WANTED TO BE ELIMINATED: WESTERN THRACE TURKS

Greeks have always based the concept of the “Greek Nation” upon the principle of belonging to the Greek race and Greek Orthodox Church. A person who says to belonging to none of these may be expelled from the society. It is enough to give a quick glance at the statements of the Greek Statesmen who refer to “the homogeneity of the Greek nation, with the exception of the Muslim minority”. Of course, these speeches clearly give away the real aims of those who deliver them.

There are a large number of reports drawn up by human rights organisations about the Greek atrocities in Western Thrace.

If the Greek Nation were really homogenous, then it would be hard not to be concerned about the destiny of the Albanian, Muslim Albanian, Vlach, Macedonian and Bulgarian minorities in the country.

In the light of all the above, the existence of a Turkish Minority in Greece is denied. Indeed, speaking of a “Turkish” minority in Greece is a punishable crime under the law. Any written correspondence that refers to the “Turkish” identity of the minority is turned down. Neither the (Greek) Government nor the parliament accepts a petition made on behalf of the “Turkish” minority.

Greek courts have forbidden the use of the “Turkish Minority”. In one of the high court rulings passed in 1988, it was alleged that the term “Turkish” was attributable to the citizens in Turkey and that the use of the word by the Muslim Greeks jeopardised the public order. As a result of this decision, many Turkish associations were closed or remained closed...

EK: 3 International Affairs Research Center (Haziran 1999 Raporu)

INTERNATIONAL

 FEDERATION FOR
 HUMAN RIGHTS

International Helsinki Federation for Human Rights
 Rummelhardtg. 2/18, A-1090 Vienna, AUSTRIA
 Tel. +43-1-402 73 87; 408 88 22
 Fax +43-1-408 74 44
 E-mail: office@ihf-hr.org
 Internet: <http://www.ihf-hr.org/>

ANNUAL REPORT 1997

Greece IHF Focus:

Freedom of expression and the media; freedom of religion; conscientious objection; protection of minorities (the Macedonians, Roma and Turks); protection of immigrants.

Violations of minority rights in Greece remained a central cause for concern in 1996. The Greek government maintained its refusal to acknowledge the existence of national or ethnic minorities within its territory. The UN Rapporteur's findings on religious intolerance highlighted both the existence of serious restrictions hampering freedom of religion and the privileged status of the majority Greek-Orthodox Church. Other human rights concerns included insufficient protection afforded to immigrants, the lack of civilian alternatives to military service, and citizenship issues.

Freedom of Expression and the Media

While no restrictions to free reporting were imposed on the Greek-language media in 1996, Greek authorities initiated several criminal proceedings against minority media.

- On 9 October 1996, the editor of *Moglena*, a publication of the Human Rights Movement of the Macedonians in Greece, and Father Nikodimos Tsarknias[2], were summoned to investigations. Also the editor of the publication *Zora*, of the ethnic Macedonian Rainbow Party, was summoned by the police for an investigation prior to possible criminal proceedings. On the same day, an administrative court postponed the official registration of *Zora's* title, until "possible confusion" that the title could create at the expense of a Greek-language printing house called Ora could be discounted.
- Abdulhalim Dede, director of the Turkish-language radio station Radio Icik, in Komotini, faced two trials in early 1997. In the first trial, he was accused of alleged illegal broadcasting between 1 August 1994 and 15 September 1995. In this trial, the charges were dropped: although his radio station had indeed broadcast without a license, it was common knowledge in Greece that all non-state radio stations - including Greek-language stations - were forced to operate illegally because of failure by the authorities to issue the appropriate licenses. Despite this, Radio Icik was the only station to have faced such charges. In his capacity as director of the Turkish-language newspaper *Trakyanın Sesi...*

EK: 4) International Helsinki Federation for Human Rights'in Batı Trakya Türk Azınlığının Durumu ile İlgili Değerlendirmesi.

HUMAN
RIGHTS
WATCH

January 1999

Vol. 11, No. 1 (D)

GREECE

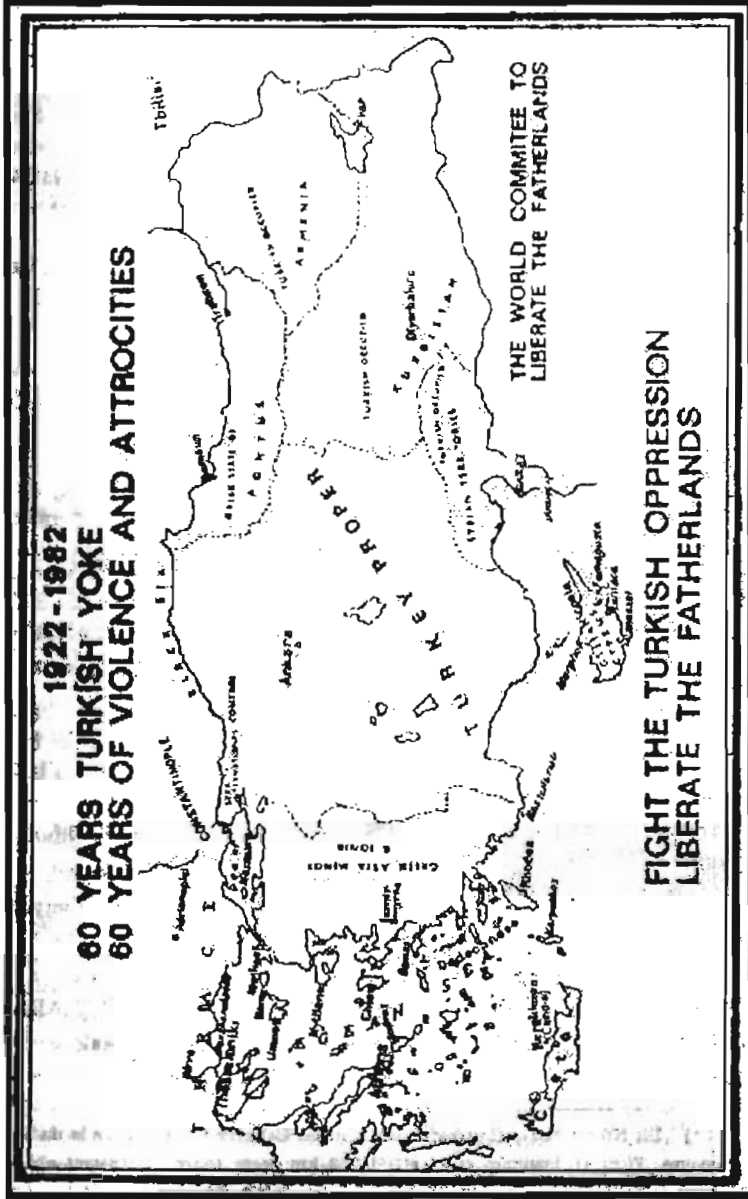
THE TURKS OF WESTERN THRACE
SUMMARY

This report examines the situation of the ethnic Turkish minority of Thrace, a region of Greece. It serves as a follow-up to two earlier reports issued by Human Rights Watch, *Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece* (August 1990) and "Greece: Improvements for Turkish Minority; Problems Remain" (April 1992).

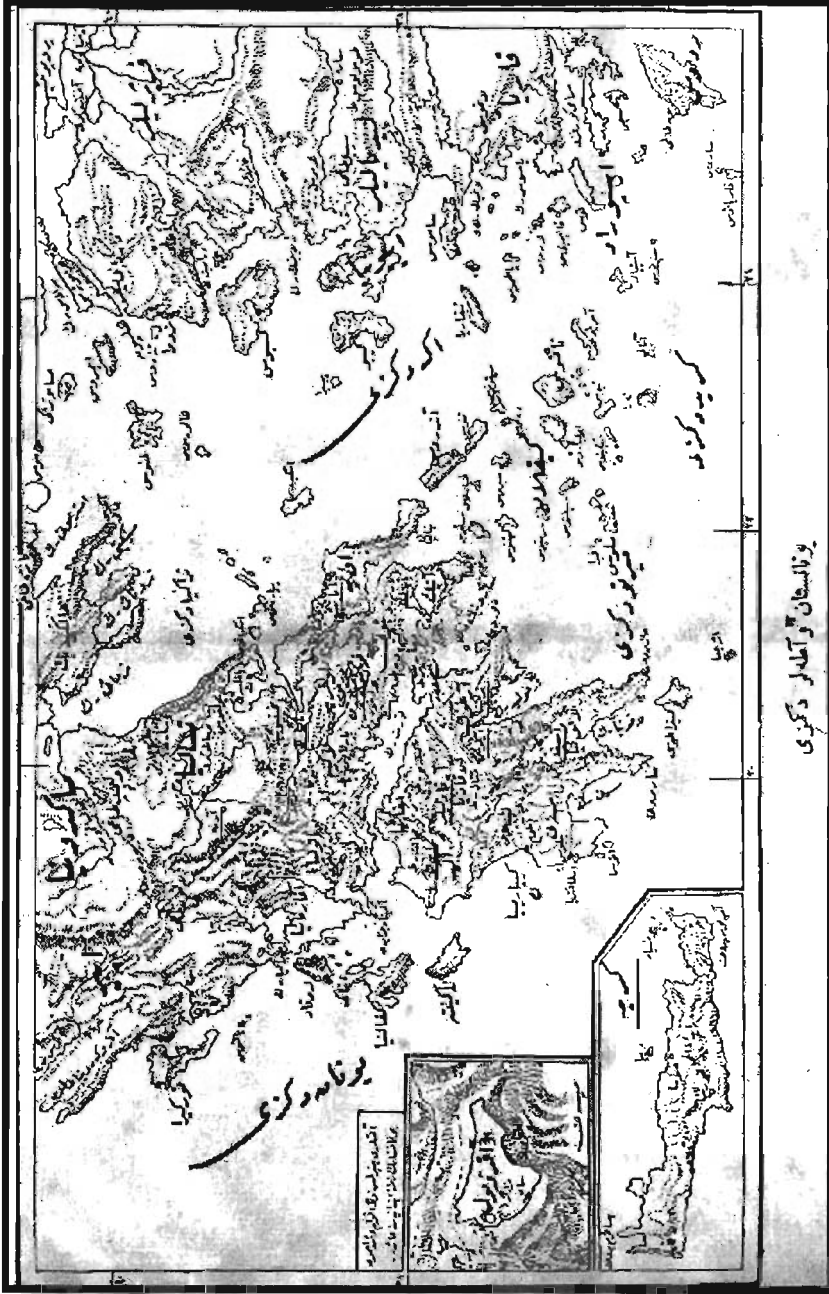
Ethnic Turks have resided in Thrace since at least the fourteenth century, and they are Greek citizens. In 1923, under the Treaty of Lausanne, the Turkish minority of Thrace was granted a wide array of rights to ensure protection of their religion, language, culture, and equality before the law.¹ In addition, as Greek citizens, ethnic Turks also enjoy the protection of Greek law, as well as of the European Convention of Human Rights.

Despite such protections, however, ethnic Turks suffer a host of human rights violations. The Greek state has for the most part been unable to accept the fact that one can be a loyal Greek citizen and, at the same time, an ethnic Turk proud of his or her culture and religion. Turks are viewed by the state with suspicion, the strength of which largely reflects the state of Turkish-Greek relations.

Greece's attitude toward the ethnic Turkish minority is nowhere more evident than in its continued official denial of the Turkish identity of the community. Greece only accepts the existence of a "Muslim" minority in Thrace and aggressively prosecutes and bans organizations and individuals who seek to call themselves "Turkish." While it is indeed true that much of the minority is of mixed ethnic origins, it overwhelmingly claims an ethnic Turkish identity and wants to be referred to as such. The Greek government points to the Treaty of Lausanne which, it is true, speaks only of a "Muslim minority." Past state policy, however, negates such a justification. In the early 1950s, during a period of ...

EK: 6) Yunanistan Kültür Bakanlığı'nın 1982 yılında hazırlayarak, dünya ülkelerine dağıttığı harita. (Üst kısımda; "1922-1982 60 yıl Türk boyunduruğu, 60 yıllık baskı ve mezalim", Alt kısımda ise, "Türk baskısına karşı savaş ve vatanını kurtar", İç kısımda ise; "Anavatanları Kurtarma Dünya Komitesi" yazmaktadır.

EK: 7) Yunanistan ve Adalar Denizi.

Main Problems in Relations Between Turkey And Greece**ABSTRACT**

Main problems in relations between Turkey and Greece, living as neighbours since Lausanne Peace Treaty have faced many problems. Islands, Continental Shelf, Cyprus and Western Thrace are the main problems which affect the foreign policy of these two countries.

What directs the relations between Turkey and Greece is competition rather than cooperation. The two countries, resembling each other in economic, political and social structures compete with each other in the international arena for the same purpose. Although chances of cooperation have existed between these countries in the past, their relations are characterized mostly by the above conflicts.

The results of the cooperation between Turkey and Greece show that there must not be threats against each other and there must be an international power leading these countries to live in peace in order to develop the relations.

KEY WORDS:

Lausanne Treaty

Greece

Cyprus

Western Thrace

Islands